

บทที่ 5

ตัวแปรและสมมติฐาน

ในการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สิ่งที่ถูกวิจัยให้ความสำคัญคือ ตัวแปรที่ศึกษา ซึ่งในบทนี้จะทำให้นักวิจัยได้รู้และเข้าใจในความหมายของตัวแปร ประเภทตัวแปร การนิยามตัวแปร ความหมายของสมมติฐาน ลักษณะสมมติฐานที่ดี ตลอดจนประโยชน์ของการตั้งสมมติฐานการวิจัย

ความหมายของตัวแปร

มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายคำว่าตัวแปร (variable) ในการวิจัย ดังนี้

Kerlinger (1986: 26-28) ได้ให้ความหมายตัวแปร หมายถึง สิ่งที่แปรค่าได้ หรือ สัญลักษณ์ที่ได้รับการกำหนดค่าหรือตัวเลข ตัวแปรจะมีลักษณะเป็นมโนทัศน์ (concept) หรือ โครงสร้าง (construct)

รัตนะ บัวสนธ์ (2552 : 49) ได้ให้ความหมายตัวแปร หมายถึง ปรัชญาการณ หรือ สรรพสิ่ง ทั้งหลายที่แปรค่า หรือไม่คงที่ สามารถแปรเปลี่ยนได้

อรุณี อ่อนสวัสดิ์ (2551 : 44) ได้ให้ความหมายตัวแปร หมายถึง คุณลักษณะ หรือ คุณสมบัติของสิ่งใด ๆ ที่สนใจศึกษา ซึ่งแปรค่าได้ เช่น ความสูงของนักศึกษา ความสามารถในการกระโดดของนักกีฬา พัฒนาการทางคำศัพท์ของนักศึกษา รายได้ต่อเดือน ของผู้ประกอบการ อาชีพ ศาสนา เป็นต้น

ศิริชัย กาญจนวาสี (2555 : 33) ได้ให้ความหมายตัวแปร หมายถึง สิ่งที่มีค่าแปรเปลี่ยน

ไพศาล วรรณคำ (2559 : 65) ได้ให้ความหมายตัวแปร หมายถึง คุณลักษณะ หรือคุณสมบัติ หรือสัญลักษณ์แทนคุณลักษณะ หรือคุณสมบัติของสิ่งใด ๆ ที่สนใจศึกษา โดยคุณลักษณะ หรือ คุณสมบัติ หรือสัญลักษณ์นั้น มีค่าแปรเปลี่ยนไปตามหน่วยที่ทำการศึกษา

สรุปได้ว่า ตัวแปร หมายถึง คุณสมบัติหรือคุณลักษณะของสิ่งที่เราต้องการศึกษา หรือ สัญลักษณ์ที่แทนสิ่งต่าง ๆ ที่ต้องการวัด มีค่าแปรเปลี่ยนได้ เช่น เพศ แปรค่าเป็น ชาย หญิง วุฒิการศึกษา แปรค่าเป็น ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา เป็นต้น ส่วนคุณลักษณะที่ไม่สามารถแปรค่าได้ มีเพียงค่าเดียว เรียกว่า “ค่าคงที่” (constant) เช่น รองศาสตราจารย์ ส่วนสูง 165 เซนติเมตร ระดับการศึกษาปริญญาตรี สัญชาติไทย เป็นต้น

ประเภทของตัวแปร

เพื่อให้การวิจัยเป็นเรื่องที่เข้าใจง่าย จึงจำเป็นที่จะต้องรู้ประเภทของตัวแปร ส่งผลให้ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือในการวัดตัวแปร ตลอดจนการวิเคราะห์ผลจากการวัดตัวแปรที่ถูกต้อง สามารถใช้สถิติที่เหมาะสมกับค่าที่วัดได้จากตัวแปร การแบ่งประเภทของตัวแปรสามารถแบ่งได้หลายลักษณะขึ้นอยู่กับเกณฑ์ในการแบ่ง โดยทั่วไปจำแนกได้ 3 ประเภท ดังนี้ (สุริพร อนุศาสนนันท์, 2551 : 36-39)

1. แบ่งตามหน้าที่ของตัวแปร แบ่งออกเป็น 4 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1.1 ตัวแปรต้นหรือตัวแปรอิสระ (independent variable) คือ ตัวแปรที่ส่งผลต่อหรือมีอิทธิพลต่อตัวแปรอื่นที่ตามมา

1.2 ตัวแปรตาม (dependent variable) คือ ตัวแปรซึ่งเป็นผลของตัวแปรต้นหรือตัวแปรที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา

ตัวอย่างงานวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความระหว่างการสอนแบบโดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปกับการสอนแบบปกติ

ตัวแปรต้น คือ วิธีการสอน แปรค่าได้ 2 ค่า คือ การสอนแบบโดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป กับ การสอนแบบปกติ

ตัวแปรตาม คือ ผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความ

1.3 ตัวแปรแทรกซ้อนหรือตัวแปรเกิน (extraneous variable) คือ ตัวแปรที่ส่งผลต่อตัวแปรตาม ทำให้ผลการวิจัยคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ตัวแปรแทรกซ้อนเป็นตัวแปรที่นักวิจัยไม่ต้องการนำมาศึกษา ควรที่จะต้องควบคุมตัวแปรเหล่านั้นไว้ การควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนวิธีหนึ่งก็คือการทำให้ตัวแปรที่ไม่ต้องการศึกษาเป็น “ค่าคงที่” ตัวอย่างเช่น การทดลองสอน 2 วิธี ถ้าใช้ครูสอนคนละคนกัน ครูจะจัดว่าเป็นตัวแปรแทรกซ้อน เนื่องจากครูแต่ละคนจะมีเทคนิคการสอน บุคลิกภาพ ความรู้ แตกต่างกัน ดังนั้นผลที่ได้จึงไม่ทราบว่าจะมาจากรูปแบบวิธีการสอนหรือจากตัวครู ดังนั้นผู้วิจัยจึงควรควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนโดยทำให้เป็นค่าคงที่ คือใช้ครูคนเดียวกันสอนทั้งสองกลุ่ม

1.4 ตัวแปรสอดแทรก (intervening variable) คือ ตัวแปรที่ได้รับอิทธิพลจากตัวแปรอิสระ แล้วส่งผลต่อไปยังตัวแปรตาม ตัวแปรสอดแทรกมีลักษณะเป็นนามธรรม เช่น ความรู้สึก อารมณ์ ความวิตกกังวล เป็นต้น ตัวแปรประเภทนี้จะทำให้ผลการวิจัยคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ผู้วิจัยไม่สามารถควบคุมตัวแปรประเภทนี้ได้ เนื่องจากไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าตัวแปรสอดแทรกมีอะไรบ้างจะเกิดขึ้นเมื่อไร

2. แบ่งตามระดับการวัด แบ่งออกเป็น 4 ระดับ คือ

2.1 ระดับมาตรานามบัญญัติ (nominal scale) ตัวแปรที่อยู่ในระดับนี้เป็นตัวแปรจัดกลุ่ม แต่ละกลุ่มแยกออกจากกันโดยเด็ดขาด ตัวเลขที่แทนค่าในตัวแปรเป็นเพียงสัญลักษณ์ไม่บ่งบอกความมากน้อย เช่น เพศ สัญชาติ เบอร์โทรศัพท์ ศาสนา ภูมิภาค สีผม สถานภาพ เป็นต้น

2.2 ระดับมาตราเรียงอันดับ (ordinal scale) ตัวแปรที่อยู่ในระดับนี้นอกจากจัดกลุ่มแล้ว ค่าในตัวแปรยังมีลักษณะบอกลำดับที่ ซึ่งให้เห็นถึงความมากกว่า น้อยกว่าของค่าในตัวแปรเหล่านั้นได้ เช่น ระดับการศึกษา แปรค่าได้ 4 ค่า คือ ประถมศึกษา มัธยมศึกษา ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี อย่างไรก็ตามในมาตราเรียงอันดับการวัดตัวแปรไม่สามารถบอกความมากน้อยว่าจำนวนเท่าไรได้ เนื่องจากช่วงห่างแต่ละค่าในตัวแปรไม่เท่ากัน

2.3 ระดับมาตราอันดับ (interval scale) ตัวแปรที่อยู่ในระดับนี้ มีช่วงห่างเท่ากัน ทำให้สามารถวัดค่าแล้วบอกได้ว่ามีความมากน้อยกว่ากันเท่าไร เช่น คะแนนสอบ ระหว่างคะแนนสอบ 20 คะแนน กับ คะแนนสอบ 40 คะแนน จะเห็นว่าต่างกันอยู่ 20 คะแนน เป็นต้น แต่ตัวแปรในระดับนี้ไม่มีศูนย์แท้ หมายความว่า ศูนย์ ในที่นี้ไม่ได้บ่งบอกว่า ไม่มี แต่ศูนย์เป็นสัญลักษณ์ที่บ่งชี้สภาพหนึ่ง เช่น ตัวแปรอุณหภูมิที่ระดับ 0 องศาเซลเซียส จุดดังกล่าวไม่ใช่ไม่มีอุณหภูมิ แต่เป็นอุณหภูมิที่เรียกว่าจุดเยือกแข็งที่น้ำกลายเป็นน้ำแข็ง

2.4 ระดับมาตราอัตราส่วน (ratio scale) ตัวแปรที่อยู่ในระดับนี้เหมือนกับตัวแปรในมาตราอันดับเพียงแต่มีลักษณะเป็นศูนย์แท้ (absolute zero) คือ ศูนย์ในที่นี้คือ การแสดงว่าไม่มีจริง ๆ เช่น รายได้ 0 บาท แสดงถึงไม่มีรายได้เลย ตัวแปรในมาตรานี้เช่น อายุ ส่วนสูง น้ำหนัก ประสิทธิภาพการทำงาน รายได้ เป็นต้น

3. แบ่งตามลักษณะตัวแปร แบ่งได้ 2 ประเภทคือ

3.1 ตัวแปรเชิงปริมาณ (quantitative variable) แบ่งได้ 2 ประเภท คือ ตัวแปรต่อเนื่อง (continuous variable) เป็นตัวแปรเชิงปริมาณที่วัดเป็นทศนิยมได้ เช่น ความสูง รายได้ คะแนนสอบ น้ำหนัก อุณหภูมิ เป็นต้น และตัวแปรไม่ต่อเนื่อง (concrete variable) เป็นตัวแปรเชิงปริมาณที่วัดได้ เป็นจำนวนเต็ม เช่น จำนวนคน ลำดับการเกิด เป็นต้น

3.2 ตัวแปรเชิงคุณลักษณะ (qualitative variable) เป็นตัวแปรที่แบ่งค่าออกเป็นกลุ่ม ๆ ตามคุณลักษณะเฉพาะของกลุ่ม เช่น เพศ แปรค่าเป็น 2 ค่า คือ เพศชาย เพศหญิง

สรุปได้ว่า ตัวแปรแบ่งได้หลายประเภท ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้ ที่นิยมใช้คือแบ่งตามหน้าที่ของตัวแปร ได้แก่ ตัวแปรอิสระ ตัวแปรตาม ตัวแปรแทรกซ้อน และตัวแปรสอดแทรก การที่นักวิจัยมีความรู้ความเข้าใจในระดับของตัวแปร จะเป็นประโยชน์ในการออกแบบเครื่องมือการวิจัยและเลือกใช้สถิติได้เหมาะสมกับระดับตัวแปร

การนิยามตัวแปร

สิ่งที่นักวิจัยควรทำความเข้าใจก่อนการสร้างเครื่องมือ คือการนิยามตัวแปร ซึ่งเป็นการให้ความหมายของตัวแปรในการวิจัย เพื่อให้ผู้อ่านมีความเข้าใจตรงกันกับผู้วิจัย การให้คำนิยามตัวแปรมีส่วนสำคัญที่จะทำให้งานวิจัยมีคุณภาพ การนิยามตัวแปร แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ (สุวิมล ติรภานันท์, 2551 : 14)

1. นิยามเชิงทฤษฎี (conceptual or construct definition) เป็นการอธิบายลักษณะที่สำคัญของตัวแปรในเชิงนามธรรม เป็นการใช้ทฤษฎีหรือแนวคิดต่าง ๆ มาอธิบายหรือให้ความหมายของตัวแปร เพื่อให้เกิดความเข้าใจลักษณะของตัวแปรนั้น ซึ่งโดยทั่วไปก็จะต้องมีลักษณะเป็นนามธรรมอยู่ เพียงแต่อาจใช้คำอธิบายที่ง่ายต่อการทำความเข้าใจมากขึ้น ซึ่งทำให้ยังไม่สามารถสังเกตหรือวัดค่าตัวแปรนั้นได้อย่างเป็นรูปธรรม

2. นิยามเชิงปฏิบัติการ (operational definition) เป็นการให้ความหมายตัวแปรที่มีลักษณะในรูปธรรม สามารถวัดและสังเกตเห็นได้ นิยามประเภทนี้จำเป็นต้องมีเนื่องจากตัวแปรตัวเดียวสามารถวัดได้หลายแบบ จึงต้องระบุวิธีการวัดให้ชัดเจน และนิยามแบบนี้ไม่มีรูปแบบตายตัว ขึ้นอยู่กับผู้วิจัยจะนิยาม การนิยามมีความสำคัญต่อการสร้างเครื่องมือวิจัยสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์

ตัวอย่างการเขียนนิยามตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษา “เชาวน์ปัญญา”

การเขียนนิยามเชิงทฤษฎี : เชาวน์ปัญญา หมายถึง ความสามารถในการคิดเชิงนามธรรม

การเขียนนิยามเชิงปฏิบัติการ : เชาวน์ปัญญา หมายถึง ความสามารถในการคิดเชิง

นามธรรม โดยวัดได้จากคะแนนการทำแบบทดสอบ Standard briner

ความหมายของสมมติฐาน (hypothesis)

สมมติฐานการวิจัย เป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้วิจัยได้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีกับข้อเท็จจริง แต่ต้องอยู่บนพื้นฐานการยืนยันจากข้อมูลที่มากพอและเชื่อถือได้ มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของสมมติฐานการวิจัยไว้ดังนี้

Kerlinger (1986: 189) ได้ให้ความหมายสมมติฐานการวิจัย หมายถึง การเขียนในลักษณะ บรรยาย หรือคาดคะเนคำตอบของการวิจัย ซึ่งข้อความดังกล่าวจะแสดงถึงความเกี่ยวข้องกันของตัวแปรในรูปของความสัมพันธ์ หรือในรูปของความแตกต่างที่ได้คาดคะเนไว้

อรุณี อ่อนสวัสดิ์ (2551 : 55) ได้ให้ความหมายสมมติฐานการวิจัย หมายถึง ข้อความที่คาดเดาคำตอบที่เป็นผลการวิจัยไว้ล่วงหน้า หรือคือข้อสันนิษฐานผลการวิจัยที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ซึ่งผู้วิจัยกำหนดขึ้นโดยอาศัยหลักฐานความรู้เดิมที่มีมาก่อน

บุญชม ศรีสะอาด (2553 : 31) ได้ให้ความหมายสมมติฐานการวิจัย หมายถึง คำตอบข้อสรุปของผลการวิจัยที่ผู้วิจัยคาดการณ์หรือพยากรณ์ไว้ล่วงหน้า ก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล คำตอบ ดังกล่าวได้มาจากการไตร่ตรองโดยใช้หลักเหตุผลที่น่าจะเป็นให้มากที่สุด โดยมีรากฐานของทฤษฎี ผลการศึกษาค้นคว้าหรือผลการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องนั้น สมมติฐานที่ตั้งไว้นี้อาจถูกต้องตามหลักฐานที่ปรากฏจากการวิจัย หรืออาจไม่ถูกต้องก็ได้ กรณีนี้ผู้วิจัยจะต้องคิดหาเหตุผลอธิบายให้ได้ว่าเหตุใดผลการวิจัยจึงไม่เป็นไปตามสมมติฐาน เพราะการตั้งสมมติฐานนั้นไม่ได้ตั้งขึ้นมาลอย ๆ แต่ตั้งจากหลักเหตุผล ที่สนับสนุนด้วยทฤษฎีและผลการวิจัยที่ผ่านมา

สรุปได้ว่า สมมติฐาน หมายถึง ข้อความที่บอกหรือคาดคะเนคำตอบล่วงหน้าอย่างมีเหตุผล กำหนดไว้ก่อนเก็บรวบรวมข้อมูล โดยตั้งอยู่บนฐานความคิดจากทฤษฎีและผลงานวิจัยที่ผ่านมา

ประเภทของสมมติฐาน

สมมติฐานแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. **สมมติฐานการวิจัย** เป็นการคาดเดาหรือเป็นการเปิดเผยผลการวิจัยที่นักวิจัยคาดว่าจะ เป็น สมมติฐานการวิจัย มี 2 แบบ คือ (พงวรรัตน์ ทวีรัตน์, 2540: 46-47)

1.1 สมมติฐานการวิจัยแบบมีทิศทาง (directional hypothesis) เป็นสมมติฐานการวิจัยที่เขียนโดยระบุทิศทางของความสัมพันธ์ของตัวแปรว่าสัมพันธ์ในทิศทางใด (บวกหรือลบ) หรือถ้าเป็นการเปรียบเทียบก็สามารถระบุได้ถึงทิศทางความแตกต่าง เช่น มากกว่าหรือน้อยกว่า สูงกว่าหรือต่ำกว่า เป็นต้น การตั้งสมมติฐานแบบนี้ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมั่นในเหตุผลของการตั้งสมมติฐานของผู้วิจัยว่ามีความเชื่อมั่นค่อนข้างสูง

1.2 สมมติฐานการวิจัยแบบไม่มีทิศทาง (nondirectional hypothesis) เป็นสมมติฐานที่เขียนโดยไม่ได้ระบุทิศทางของความสัมพันธ์ของตัวแปร หรือทิศทางของความแตกต่างเพียงระบุว่า ตัวแปร 2 ตัว มีความสัมพันธ์หรือถ้าเป็นการเปรียบเทียบก็ระบุเพียงว่า 2 กลุ่มนั้นมีคุณลักษณะแตกต่างกัน เท่านั้น ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างสมมติฐานการวิจัยแบบมีทิศทาง :

นักเรียนที่เรียนโดยวิธีการสอนแบบที่ 1 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยวิธีการสอนแบบที่ 2

ตัวอย่างสมมติฐานการวิจัยแบบไม่มีทิศทาง:

นักเรียนที่เรียนโดยวิธีการสอนแบบที่ 1 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างจากนักเรียนที่เรียนโดยวิธีการสอนแบบที่ 2

2. สมมติฐานทางสถิติ คือ ข้อความที่แสดงความสัมพันธ์หรือความแตกต่างที่สามารถทดสอบได้โดยสถิติ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

2.1 สมมติฐานศูนย์ (null hypothesis) คือ ข้อความที่แสดงการเปรียบเทียบตัวแปร 2 ตัวว่า ไม่มีความสัมพันธ์หรือความแตกต่างกัน สัญลักษณ์ที่ใช้แทนสมมติฐานศูนย์ คือ H_0

2.2 สมมติฐานทางเลือก (Alternative hypothesis) คือ ข้อความที่แสดงการเปรียบเทียบตัวแปร 2 ตัว ว่ามีความสัมพันธ์หรือความแตกต่างกัน สัญลักษณ์ที่ใช้แทนสมมติฐานทางเลือก คือ H_1

ตัวอย่างปัญหาการวิจัย : นักเรียนที่เรียนโดยวิธีการสอนแบบที่ 1 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างจากนักเรียนที่เรียนโดยวิธีการสอนแบบที่ 2 หรือไม่

สมมติฐานการวิจัย คือ นักเรียนที่เรียนโดยวิธีการสอนแบบที่ 1 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยวิธีการสอนแบบที่ 2

สมมติฐานทางสถิติ คือ

$$H_0 : \mu_1 = \mu_2$$

$$H_1 : \mu_1 > \mu_2$$

เมื่อ μ_1 คือ คะแนนเฉลี่ยทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยวิธีการสอนแบบที่ 1

μ_2 คือ คะแนนเฉลี่ยทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยวิธีการสอนแบบที่ 2

สรุปได้ว่า สมมติฐานแบ่งได้ 2 ประเภท คือ สมมติฐานการวิจัย ซึ่งจะเขียนอยู่ในรูปประโยคบอกเล่า ส่วนสมมติฐานทางสถิติ จะเขียนอยู่ในรูปที่แสดงความสัมพันธ์ที่สามารถทดสอบได้ทางสถิติ

หลักการเขียนสมมติฐานการวิจัย

การเขียนสมมติฐานการวิจัย เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ก่อให้เกิดความยุ่งยากแก่ผู้วิจัย ไม่รู้ว่าจะเขียนอย่างไรจึงจะเข้าใจ ไม่กำกวม ได้สาระสมบูรณ์ ข้อเสนอแนะในการเขียนสมมติฐานในการวิจัย ดังนี้ (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2540 : 49; บุญชม ศรีสะอาด, 2545 : 36-37; สุรีพร อนุศาสนนันท์, 2551 : 47)

1. สมมติฐานการวิจัยควรเขียนหลังจากได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ว เพราะการอ่านเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูล ข้อเท็จจริงและทฤษฎีต่าง ๆ นอกจากจะนำมาใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนแล้ว ยังเป็นแนวทางสำหรับการตั้งสมมติฐานการวิจัยอีกด้วย

2. สมมติฐานการวิจัยควรเขียนในรูปประโยคบอกเล่าที่อธิบายได้ ดีกว่ารูปประโยคคำถาม

3. สมมติฐานการวิจัยควรเขียนให้สอดคล้องกับข้อความรู้ งานวิจัยในอดีตและทฤษฎี โดยทั่วไปสมมติฐานการวิจัยไม่ควรขัดแย้งกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สมมติฐานที่ดีควรเขียนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

4. สมมติฐานการวิจัยควรมาจากปัญหาการวิจัย ถ้าปัญหาการวิจัยไม่ได้ระบุตัวแปร มักจะยากต่อการสร้างสมมติฐาน ปัญหาการวิจัยโดยทั่วไปจะมีตัวแปรอยู่หลายตัว ดังนั้นการตั้งสมมติฐานที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรแต่ละตัวจึงต้องมีหลายสมมติฐาน การตั้งสมมติฐานหลาย ๆ สมมติฐานตามกลุ่มย่อย ๆ ที่แยกจะทำให้ปัญหาที่จะวิจัยชัดเจนยิ่งขึ้น และทำให้คำตอบที่ได้มีความสำคัญมากขึ้นด้วย

5. สมมติฐานการวิจัยควรระบุถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 2 ตัวหรือมากกว่านั้น สมมติฐานต้องประกอบด้วยตัวแปรอย่างน้อย 2 ตัวแปร และต้องชี้ว่าตัวแปรเหล่านั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างไร เช่น มีความสัมพันธ์ทางบวกหรือมีความสัมพันธ์ทางลบ หรือมีความแตกต่างกันอย่างไร เพื่อจะได้ทดสอบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่

ลักษณะของสมมติฐานที่ดี

สมมติฐานที่ดีควรมีลักษณะดังนี้ (พรรณี สิกิจวัฒน์นะ, 2557 : 61)

1. มีประเด็นสอดคล้องกับปัญหาการวิจัยและวัตถุประสงค์การวิจัย
2. มีความสมเหตุสมผลบนรากฐานของความรู้ที่มีมาก่อนจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. ควรเขียนอยู่ในรูปข้อความที่สามารถพิสูจน์หรือยืนยันได้
4. ควรเขียนด้วยภาษาที่มีความชัดเจน ภาษาที่ใช้ไม่กำกวม อ่านเข้าใจง่าย กระชับมีรายละเอียดเพียงพอที่จะสื่อสารให้เข้าใจว่าจะทดสอบอะไร

ประโยชน์ของการตั้งสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานการวิจัยมีความสำคัญและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำวิจัยเพราะสมมติฐานเปรียบเสมือนแผนที่ชี้แนะทางค้นหาข้อเท็จจริง ประโยชน์ของสมมติฐานการวิจัยพอสรุปได้ดังนี้ (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2540 : 50-51)

1. สมมติฐานช่วยให้ผู้วิจัยทราบว่าควรออกแบบการวิจัยอย่างไร ถึงจะเหมาะสมกับปัญหาการวิจัย การสุ่มตัวอย่าง การเลือกใช้เครื่องมือการวิจัย วิธีการวิจัยควรเป็นอย่างไร
2. สมมติฐานช่วยให้เกิดความเฉพาะเจาะจง
3. สมมติฐานช่วยกำหนดขอบเขตในการอธิบาย (explanation) ผลการวิจัยได้เที่ยงตรงและเชื่อถือได้
4. สมมติฐานช่วยผู้วิจัยในการสนับสนุน/ไม่สนับสนุนทฤษฎี
5. สมมติฐานช่วยกำหนดขอบเขตในการสรุปผล ทำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจขึ้น

บทสรุป

ในการทำวิจัยโดยทั่วไปมักศึกษาเกี่ยวข้องกับตัวแปรเสมอ ตัวแปร หมายถึง คุณลักษณะ หรือสภาวะการณ์ต่าง ๆ ซึ่งแบ่งออกเป็นพวกหรือเป็นระดับ หรือมีค่าได้หลายค่า เช่น เพศ เป็นตัวแปร ตัวหนึ่ง แปรค่าได้ 2 ค่า คือ เพศชาย เพศหญิง เป็นต้น ตัวแปร มีหลายประเภท ได้แก่ ตัวแปรต้นหรือตัวแปรอิสระ ตัวแปรตาม หรือตัวแปรที่แปรผันไปตามตัวแปรต้น หรือที่เรียกว่าตัวแปรผล เนื่องจากเป็นตัวแปรที่รับผลหรือเป็นผลจากอิทธิพลของตัวแปรอิสระ สำหรับตัวแปรที่เกิดขึ้นระหว่างการทดลอง เรียกว่า ตัวแปรสอดแทรก ตัวแปรประเภทนี้ไม่สามารถควบคุมได้ เช่น ความวิตกกังวล แรงจูงใจ การรับรู้ ความต้องการ ความรู้สึก เป็นต้น กรณีเป็นตัวแปรที่ผู้วิจัยไม่มุ่งศึกษาผลของตัวแปรนั้นและไม่ได้ควบคุม แต่อาจมีอิทธิพลต่อตัวแปรตามทำให้ข้อสรุปขาดความเที่ยงตรง

สมมติฐานการวิจัย หมายถึง การคาดคะเนคำตอบของการวิจัยอย่างมีเหตุผล สมมติฐานการวิจัยที่ดี ควรสอดคล้องกับปัญหาการวิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัย มีความสมเหตุสมผลบนพื้นฐานของความรู้ แนวคิด ทฤษฎี สมมติฐานการวิจัยควรอยู่ในรูปข้อความที่สามารถยืนยันหรือพิสูจน์ได้ การเขียนสมมติฐานควรเขียนในรูปประโยคบอกเล่า ไม่ควรเป็นประโยคคำถาม เขียนด้วยภาษาที่ชัดเจน เฉพาะเจาะจง ไม่กำกวม เลือกเฉพาะประเด็นที่สำคัญเท่าที่จำเป็น การตั้งสมมติฐานแบบมีทิศทางหรือไม่ขึ้นอยู่กับความรู้ที่มาก่อนจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คำถามท้ายบท

1. ตัวแปร หมายถึง ยกตัวอย่างตัวแปรมา 5 ตัวอย่าง
2. ประเภทของตัวแปร ที่แบ่งตามระดับการวัดแบ่งได้กี่ประเภท อะไรบ้าง พร้อมทั้งยกตัวอย่าง แต่ละประเภท
3. จงยกตัวอย่างตัวแปรที่แบ่งเป็น 2 ระดับ (dichotomous variable)
4. จงอธิบายตัวแปรเชิงปริมาณและตัวแปรเชิงคุณลักษณะ ต่างกันอย่างไร พร้อมทั้งยกตัวอย่าง
5. สมมติฐานการวิจัยหมายถึง แบ่งเป็นกี่ประเภท อะไรบ้าง
6. จงยกตัวอย่างสมมติฐานการวิจัย 1 ข้อ แล้วระบุว่า มีตัวแปรอะไรบ้าง
7. จงยกตัวอย่างสมมติฐานการวิจัย 1 ข้อ แล้วระบุว่า เป็นสมมติฐานที่มีทิศทาง หรือสมมติฐานที่ไม่มีทิศทาง
8. สมมติฐานการวิจัยที่ดีควรมีคุณลักษณะอย่างไร
9. จากวัตถุประสงค์การวิจัยต่อไปนี้ จงระบุตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม
  - 9.1 เพื่อศึกษาความคิดเป็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนแบบโครงการ
  - 9.2 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาที่เรียนด้วยการวิจัยเป็นฐานกับวิธีการเรียนแบบปกติ
  - 9.3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการเรียนกับฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ปกครอง
10. จากตัวแปรที่กำหนดให้ต่อไปนี้ จงระบุว่าเป็นตัวแปรเชิงปริมาณหรือตัวแปรเชิงคุณลักษณะ
  - 10.1 คะแนนสอบวิชาวิจัยทางการศึกษา
  - 10.2 เจตคติต่อวิชาวิจัยทางการศึกษา
  - 10.3 เขตพื้นที่การศึกษา เขต 2
  - 10.4 คะแนนความพึงพอใจต่อการสอนของครู

เอกสารอ้างอิง

- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สวีรียสาริน.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2540). ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 7.
กรุงเทพฯ : จามจุรีโปรดักท์.
- พรณี ลีกิจวัฒน์. (2557). การวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์
อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 7.
กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพศาล วรรค. (2559). การวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 8. มหาสารคาม : ตักสิลาการพิมพ์.
- รัตน์ บัสนันท์. (2552). **ปรัชญาวิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2555). **สถิติประยุกต์สำหรับการวิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- สุรีพร อนุศาสนนันท์. (2551). **เอกสารประกอบการสอน การวิจัยทางการศึกษา**. ชลบุรี : ภาควิชา
วิจัยและจิตวิทยาประยุกต์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุวิมล ตีรกานันท์. (2551). **การสร้างเครื่องมือวัดตัวแปรในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ : แนวทางสู่
การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรุณี อ่อนสวัสดิ์. (2551). **ระเบียบวิธีวิจัย**. พิษณุโลก : ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- Kerlinger, F. N. (1986). **Foundation of behavioral research**. 3rd ed. Tokyo: CBS
Publishing Japan.